

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels Weelde Poppel

Tijdschrift van Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius vzw

Jaargang 19, nr: 76: Juni 2015

Inhoud

Voorwoord.....	1
Lief en leed	2
Heemkunde Quiz	2
De dodendraad in twintig vragen.....	2
“Het ‘kapelleke’ van het Laar” en nog zoveel meer....	13
Terugblik op onze Activiteiten.....	27
Schoolbezoek.....	32
Van de redactie.....	32

Lidmaatschap

Voor 20 euro bent u lid van onze Heemkunde- en Erfgoedvereniging.

Ere-lid kunt u zijn voor een jaarbijdrage van 30 euro.

(Onze vereniging kent enkel het systeem van gezinslidmaatschap.)

U ontvangt 4 x per jaar een nummer van tijdschrift “De Drie Goddelijke Deugden”.

Ook hebben leden en hun gezin steeds gratis toegang tot Heemkundemuseum “ Het Kaske” te Poppel.

Tevens kan er aan de meeste activiteiten van onze vereniging gratis worden deelgenomen.

Opzegging van het lidmaatschap kan jaarlijks kenbaar gemaakt worden voor 1 december.

Voorradige publicaties

Steeds op aanvraag te bekomen. Zie contactgegevens.

Foto's voorblad: Resultaten van de werken ter opwaardering van de historische kern van Weelde.

Foto achterblad: het “Vredesmonument de Dodendraad” in Zondereigen; reconstructie van de Duitse draadversperring. Meer info: www.dodendraad.org

Voorwoord

De jaarlijkse Algemene Vergadering, bijgewoond door 35 werkende leden, en het ledenfeest met 75 aanwezigen bij Mieke Pap werd als vanouds gesmaakt.

Volgend jaar gaan we de Algemene Vergadering in de diepte uitbouwen en geen vlug tussendoortje meer zoals vroeger. We gaan het ledenfeest dus loskoppelen van deze vergadering.

Het ledenfeest zal naar een andere datum verschuiven en zal op een totaal andere leest geschoeid worden.

We hebben in maart voor het eerst een bedankingsnamiddag voor de werkende leden gehouden.

De dag ervoor was het een mooi lenteweertje. Maar helaas was het op onze dag bitter koud.

We zijn allen (ongeveer 35 personen) naar het Gevangenismuseum te Merksplas getogen.

We werden uitstekend door voorzitter Karel Govaerts ontvangen en rondgeleid.

Helaas door de koude dag hebben we een heel realistisch gevoel gekregen van het gevangenisleven.

Daarna zijn we voor een eenvoudig soepje en een broodje naar Weelde-Station getogen, iedere verkleumde medewerker hoopte het daar warm te krijgen maar daar kwamen we door bouwperikelen en niet afgeleverde bouwvergunningen in dezelfde situatie terecht die Belgische vluchtelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog in de winter van 1914-1915 hebben ondervonden.

Het was voorwaar niet onze bedoeling om deze gevoelens op te wekken en we hopen dat we hier wijze lessen uit hebben getrokken en het volgend jaar anders te doen.

Ik heb tijdens de jaarlijkse toespraak die inherent verweven is met ons ledenfeest onze werking en projecten toegelicht. Hierna volgen enkele van de belangrijkste.

Het gemeentelijk begraafplaatsenproject hebben we begin maart samen met de gemeente afgerond.

Ondertussen zijn we ruim drie jaar samen met de Heemkundevereniging De Vyer Heertganghen uit Goirle bezig met de Eerste Wereldoorlog tentoonstelling. Deze is ondertussen feestelijk geopend op zondag 10 mei jl. onder een overweldigende belangstelling.

U kan deze tentoonstelling individueel nog bezoeken elke tweede zondag van de maanden juni, juli en augustus.

Daarna verhuist ze naar het Heemerf in Goirle.

Een ander groot project dat dit najaar begint is het archiveren van de kerkinhouden van onze zes parochies.

Dit is een gigantisch werk dat zeker twee jaar in beslag zal nemen.

Eén van onze archivariissen heeft voorgerekend dat het 365 werkdagen zullen worden.

We zullen zien en we gaan de zaken één voor één grondig aanpakken.

Er wordt hier professionaliteit verwacht en gelukkig worden we ondersteund door de Provincie Antwerpen en de Erfgoedcel Noorderkempen.

Als er onder u mensen zijn die zich geroepen voelen om ook een handje toe te steken, zijn ze van harte welkom. Het zal zeker een eyeopener worden en u kan er heel wat vaardigheden en kennis bij opsteken.

We willen bij deze iedereen ook bedanken voor de hernieuwing van zijn lidmaatschap.

Uw bijdrage wordt vooral aangewend om uw erfgoed te redden en te bewaren.

Wekelijks mogen wij schenkingen in ontvangst nemen. Deze moeten allemaal gearchiveerd worden enzoverder.

Zij worden opgeslagen in ons archief en depot en ter gelegenheid van een of andere thematentoonstelling kunnen wij putten uit die rijke verzameling. Door het thematisch werken, gaan we ook steeds meer en meer kijken naar het verhaal dat gepaard gaat met het tentoonstellingsonderwerp en dit wordt dan aangevuld met een bijhorend voorwerp.

Vandaar dat bij een museumbezoek u, uw schenking niet meteen zal zien staan.

Conclusie: het immateriële wordt door het materiële tastbaar.

Luc Andries, voorzitter

Lief en leed

Onze deelneming betuigen wij bij het overlijden van:

Paula Van Beurden, echtgenote van Frans Van Der Steen, overleden op 14 februari jl.

Irena Van Heyst, echtgenote van Jos Van Hees, in maand maart jl.

Om zeker te zijn dat we niemand vergeten te vermelden, vragen wij u ons op de hoogte te brengen via één van de bestuursleden, email of post gericht aan: Nicolaus Poppelius, Dorp 64, 2382 te Poppel.

Heemkunde Quiz

De antwoorden op onze Heemkunde Quiz uit het Tijdschrift van maart 2015:

De componist van het liedje: "Waar ligt mijn duurbaar Vaderland": **F. Andelhof**

De tekstschrijver van ditzelfde liedje: **J. Moreels**

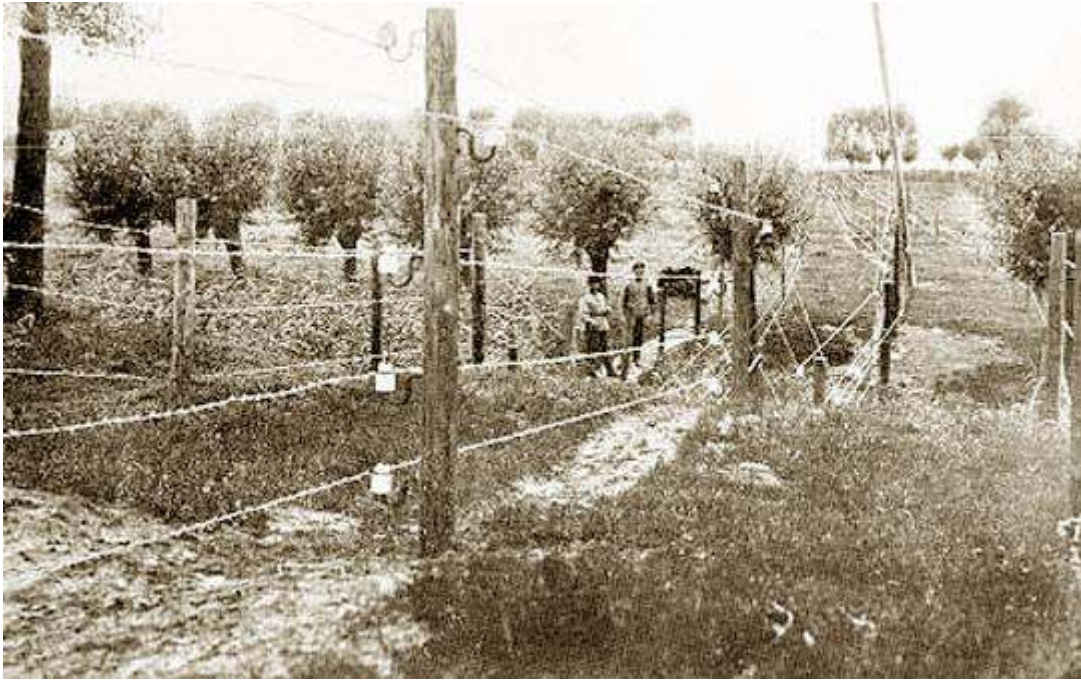
De winnaar van deze editie van onze Heemkunde Quiz
zal in de loop van de maand juni persoonlijk worden gecontacteerd.

De dodendraad in twintig vragen

Medio 1915 werd een elektrische draadversperring geplaatst aan de landsgrens België/Nederland. 100 jaar geleden dus werden de inwoners van Ravels-Weelde-Poppel opgesloten tussen Dodendraad en grens. *Onze Heemkundevrienden van Amalia van Solms, Baarle-Hertog/Nassau, stonden ons toe om dit onderwerp a.d.h.v. hun artikel te duiden. Met dank aan Herman Janssen, HK Amalia van Solms.*

1. Wat was de dodendraad?

De dodendraad was een elektrische versperring aan de grens tussen België en Nederland tijdens WO I. Het was de grens tussen oorlog en vrede. Het was geen banale improvisatie of een experiment. Het aanwenden van dit wapen steunde op militair-wetenschappelijk onderzoek en op technische ervaring te velde.

2. Waar stond de draad?

De dodendraad werd opgericht van het Zwin in Knokke tot de voorsteden van Aken.

Hij stond op Belgisch grondgebied, maar volgde niet heel nauwkeurig de grens.

De grens tussen Knokke en het Drielandenpunt is bijna 450 kilometer lang. Om deze afstand wat in te korten, kwamen grote stukken Belgische grond achter de dodendraad te liggen. De vaak gebruikte benaming “niemandsland” is misleidend omdat dit van het binnenland afgesneden gebied door de Duitsers werd bezet als er bewoning was.

De inwoners zaten dan opgesloten tussen de dodendraad en de rijksgrens, die door het Nederlandse leger met prikkeldraad was afgesloten. Mooie voorbeelden hiervan zijn de drie “bulten” in het noorden van de Antwerpse Kempen (Essen, Nieuwmoer en Wildert; Meer, Meerle, Meersel-Dreef en een deel van Minderhout; Poppel, Weelde en Ravels). De bewaking van de 54 kilometer lange rijksgrens met Baarle-Nassau werd met de plaatsing van de dodendraad herleid tot 15,5 kilometer.

3. Wanneer werd de dodendraad opgericht?

In april en mei 1915 werd gestart met de werkzaamheden. De versperring werd niet van west naar oost of omgekeerd opgetrokken. Op diverse plaatsen werd begonnen met de bouw van losse stroken. Sommige stukken waren volledig klaar in juni of juli 1915 (o.a. de strook tussen Minderhout en Arendonk, bij Maldegem, Boekhoute, Prosperpolder en Neerpelt).

Andere volgden pas in augustus 1915.

In Geistingen en Ophoven werd de draad pas medio 1916 opgericht.

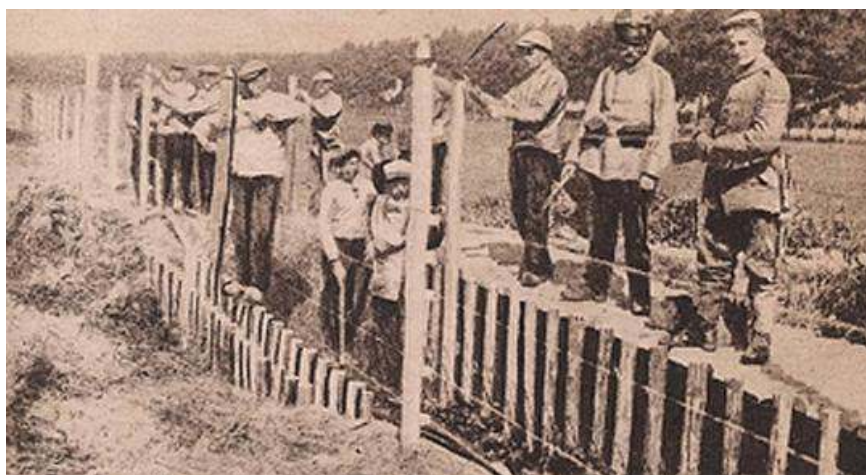
In Zondereigen (Baarle-Hertog) werden de eerste palen en benodigdheden voor het plaatsen begin juli 1915 aangevoerd.

Op 24 juli 1915 werd de draadversperring er van stroom voorzien.

4. Door wie werd hij opgericht?

De dodendraad werd opgericht in opdracht van het Duitse bezettingsleger. Eerst werd het traject bepaald en het terrein ontbost. Daarna werden Duitse geniesoldaten en vrijwillige Belgische werklieden aangevoerd. Sommige van deze Belgen hadden nooit handenarbeid verricht. Ze droegen fijne schoenen en een slechte jas boven betere kleren. Wanneer 's avonds de Duitse officier het verdiende dagloon wilde uitbetalen, bleef hij met de helft van het geld zitten. Een groot deel van zijn vrijwilligers was naar Nederland gevlucht.

5. Hoe zag de dodendraad eruit?

Nadat het traject was vastgelegd, werden palen in de grond geheid. Het ging veelal om dennenhouten palen.

Daarop werden porseleinen isolatoren geplaatst om de stroomdraden aan te bevestigen.

Meestal telde de versperring vijf of zes draden, op een dertigtal centimeter van elkaar gespannen en bevestigd aan de Belgische kant van elke paal.

Hoog daarboven waren nog twee draden aangebracht voor de stroomvoorziening: de Speiseleitung.

In principe moest er gladde draad gebruikt worden van drie tot vijf millimeter doorsnede, maar de bouwers beschikten niet over een voldoende voorraad, zodat ook vaak prikkeldraad werd gebruikt. Aan beide zijden van deze versperring stond op ongeveer anderhalve tot drie meter afstand een evenwijdig lopende, ietwat lagere en stroomvrije prikkeldraadversperring ter bescherming van mens en dier.

6. Waarom werd deze versperring opgericht?

De dodendraad kwam er omdat Duitse soldaten er niet in slaagden om de kilometerslange rijksgrens hermetisch af te sluiten. Veel mensen konden daardoor de grens overschrijden: vrijwilligers voor het Belgische leger, spionnen, bezorgers van clandestiene post, verzetslui, smokkelaars en vluchtelingen. Met de elektrische draadversperring werd het afsluiten van de rijksgrens geperfectioneerd. Bij dat alles moet men zich realiseren dat de bezetter van bij de aanvang van de oorlog natuurlijk geprobeerd heeft om de grens met Nederland af te sluiten door o.m. op de voornaamste doorgangswegen hindernissen te plaatsen en de grens te laten bewaken door militairen. Elke poging om de grenzen hermetisch af te sluiten vereiste uiteindelijk een aanzienlijke hoeveelheid manschappen. Door de komst van de dodendraad waren er voor de bewaking minder Duitse troepen nodig.

7. Waarom heeft Nederland nooit geprotesteerd?

Nederland was als neutraal land verplicht om zijn grenzen te sluiten en te bewaken. De Duitse dodendraad heeft dit werk vereenvoudigd.

8. Wat waren de gevolgen van het oprichten van de dodendraad?

Door de plaatsing van de versperring was de gewone toegang tot Nederland volledig afgesloten. Het grensverkeer nam sterk af. Dat was voor de grensbewoners bijzonder pijnlijk. Hun vrienden en familieleden leefden immers in twee landen. Alle verkeer naar Nederland werd verboden of kon enkel geschieden onder strenge Duitse controle. Bezoek aan familieleden of vrienden “aan de overkant” hing enkel af van de willekeur van de plaatscommandant die mogelijks een schriftelijke - en overigens te betalen - toestemming verleende om gedurende enkele uren of soms voor twee dagen het land te verlaten. In voorkomend geval moesten de Belgen via een door de plaatscommandant aangeduide poort het land verlaten en langs dezelfde poort terugkomen - waar alles uiteraard nauwgezet werd gecontroleerd en geregistreerd.

Je kon na een kort bezoek aan bijvoorbeeld een ziek familielid ook maar best tijdig terugkomen, zo niet werden leden van het gezin gevangen gezet en werd er met fikse boetes gezwaaid.

9. Wat waren de gevolgen voor de landbouwers?

Landbouwers die akkers of weiden aan de overkant van de versperring hadden liggen, soms op slechts een paar honderd meter van hun hoeve, moesten niet zelden kilometers omweg maken om via een poort hun velden te kunnen bereiken - als ze er al de toelating voor kregen. Arbeiders die in Nederland werkten, kregen meestal geen toelating om dagelijks de grens te overschrijden. Ze kregen de keuze: niet langer meer in Nederland gaan werken en in België blijven - zonder inkomen - of in Nederland blijven werken, maar dan moesten ze daar verblijven en kregen ze de toelating om een of twee keer per maand naar België te komen. Sommige kinderen konden niet langer naar hun vertrouwde school gaan wanneer die aan de overkant van de versperring lag: dan maar naar een nadere school of helemaal niet meer naar school.

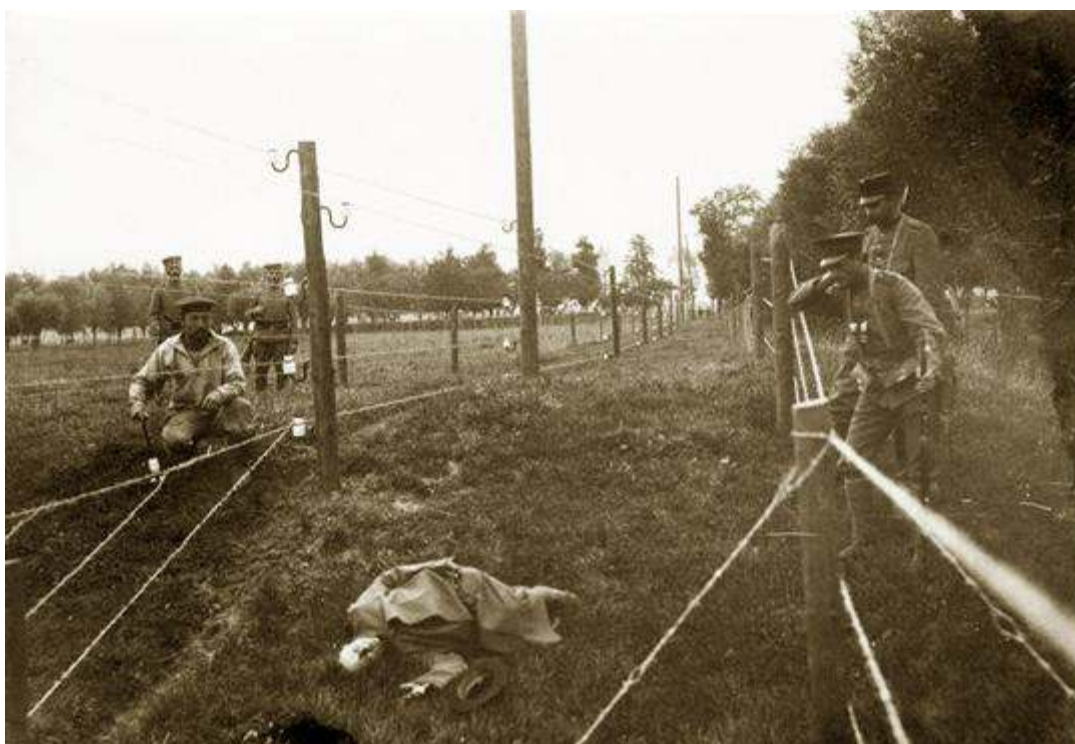
10. Hoeveel dodelijke slachtoffers waren er in totaal?

De cijfers van het dodental lopen uiteen van enkele tientallen tot minstens vijfduizend. Beide uitersten zijn ongeloofwaardig. Belangrijk is de vraag welke overlijdens er geteld worden. Alleen de geëlektrocuteerde doden of ook zij die nabij de versperring zijn neergeschoten? Vanaf het begin van de oorlog of pas vanaf de oprichting van de dodendraad? Prof. dr. Alex Vanneste documenteerde vanaf de oprichting zo'n 850 dodelijke slachtoffers. Ongetwijfeld waren er meer. Er zijn echter weinig gegevens hierover bewaard gebleven: België was bezet, de grensstreek was verboden gebied en de pers werd gecensureerd. Duitse verslagen van de grensbewakingstroepen zijn bijna allemaal verdwenen. De helft van de slachtoffers waren Belgen, een vierde Duitsers. De anderen zijn Nederlanders (10%), ontvluchte Russische krijgsgevangenen (10 %), Fransen (4%) en enkele slachtoffers van andere nationaliteiten. Drie vierde is omgekomen ten gevolge van elektrocutie, 20% naar aanleiding van vuurgevechten in de onmiddellijke nabijheid van de versperring. Van de andere 5% kennen wij de doodsoorzaak niet precies. Bijna driehonderd slachtoffers zijn gevallen aan de Limburgse grenzen. Limburg was dan ook de provincie met het langste traject van de versperring: bijna de helft van de totale afstand van 332 km. Ruim tweehonderd doden zijn gevallen in de provincie Antwerpen, iets minder dan honderdzeventig in Oost-Vlaanderen en een dertigtal in West-Vlaanderen. Van bijna tachtig slachtoffers weten wij niet waar ze zijn omgekomen. Dat betekent dat er tijdens heel de periode dat de versperring aan de grens stond gemiddeld 2,4 slachtoffers per kilometer zijn gevallen. Het relatief grootste aantal viel in Antwerpen (2,74) en in Oost-Vlaanderen (2,67) en het kleinste in Limburg (2,1).

11. Hoeveel doden vielen er aan de grens met Baarle-Nassau?

Nabij de rijksgrens met Baarle-Nassau zijn vierenveertig dodelijke slachtoffers uit de Eerste Wereldoorlog geteld en gedocumenteerd. Vier daarvan kwamen om het leven vóór de oprichting van de dodendraad en worden in onderstaande statistieken niet meegerekend. Er resteren dus veertig slachtoffers of ongeveer 5% van het totaal aantal slachtoffers bij de dodendraad, wat overeenkomt met de lengte van het lokale traject (4,7% van 332 km). Landelijk zijn er gemiddeld 2,40 slachtoffers per strekkende kilometer dodendraad, nabij de grens met Baarle-Nassau bijna evenveel (2,58). Onder die veertig slachtoffers zijn zestien Belgen (40%), dertien Duitsers (33%), vijf Nederlanders (12%), twee Fransen (5%), twee Engelsen (5%) en twee Russen (5%). Ook hier benadert onze regio het landelijk gemiddelde, al zijn er kleine afwijkingen. Er bevinden zich minder Belgen (-10%) en Russen (-5%) onder de doden, er stierven daarentegen meer Duitsers (+8%), Engelsen (+4%), Nederlanders (+2%) en Fransen (+1%). Op te merken valt dat de bronnen zich vaak tegenspreken over de doodsoorzaak. We vermoeden dat vijfentwintig personen werden geëlektrocuteerd en veertien neergeschoten, waarvan negen door Duitse soldaten, drie door Belgische grensgidsen en twee door Nederlandse grenswachters. Bij één slachtoffer is de doodsoorzaak onduidelijk.

12. Werden de mensen gewaarschuwd?

Mensen uit de grensregio waren nog niet vertrouwd met de elektriciteit. Men kende het gevaar niet. Het is bekend dat mensen de draden handmatig getest hebben, meestal met de dood tot gevolg. De Duitsers plaatsten beschermingsdraden aan weerskanten van de elektrische versperring. Ze verklaarden de grenszone tot verboden gebied en hingen er witte bordjes, waarop in drie talen stond geschreven: “Hoogspanningsleiding, levensgevaar!”. Priesters waarschuwden de gelovigen vanop de kansel voor de gevaren van de dodendraad. Leerkrachten deden hetzelfde in hun klas.

13. Wie was het jongste slachtoffer?

De Nederlandse kleuter Peter Wuijts was maar 4 jaar oud. Op vrijdag 8 september 1916 kwam hij nabij grenspaal 187 in Bergeijk gruwelijk om het leven toen hij al spelend onder de draad probeerde te kruipen. Het gezin Wuijts woonde slechts op dertig meter van de dodendraad. "De vader, die het ongeluk zag gebeuren, wilde het kind van den draad nemen, doch werd door eenige personen tegengehouden. Met behulp van een stok met gummie omwonden werd het kind van den draad gehaald. Een armpje was reeds doorgebrand, zoodat het handje op den grond viel." In België verongelukten de broertjes 't Seijen in de nacht van 4 november 1917 bij de Driehoeven in Kalmthout. Carolus was 13 jaar oud, Marcel 10 jaar.

14. Waar vond het zwaarste grensincident plaats?

In de nacht van 25 augustus 1917 vond achter het kasteel van Hoogstraten het meest dodelijke treffen plaats tussen Duitse grensbewakers en Belgische vluchtelingen. Bij een schietpartij kwamen maar liefst vier personen om het leven: Max Skölle (een 56-jarige Duitse soldaat), de 16-jarige Charles Farcy uit Molenbeek, zijn broer Henry en de 37-jarige Antoon Van Den Broeck uit Antwerpen.

15. Hoe werd de dodendraad bewaakt?

Op vijftig tot honderdvijftig meter van elkaar stonden en/of patrouilleerden constant schildwachten. 's Nachts werd het aantal grenswachters verdubbeld en werd meer gepatrouilleerd. Duitse soldaten kregen de opdracht om na een niet beantwoorde waarschuwing onmiddellijk te schieten. Alleen mochten zij nooit in de richting van Nederland vuren. De soldaten wandelden van het ene schakelhuisje naar het andere.

Wanneer twee grensbewakers elkaar halfweg ontmoetten, maakten ze rechtsomkeer. Wachtbeurten bleven tot op het laatste moment geheim. Langs de versperring lagen er ook mijnen. Op sommige plaatsen hadden de grenswachters grote zoeklichten opgesteld om 's nachts de omgeving beter in de gaten te houden. Overdag hingen er luchtballonnen boven de versperring om mensen op te sporen. In de schakelhuisjes stond nog wat technische of regelapparatuur, o.m. een systeem waardoor de grensbewakers konden vaststellen wanneer er sabotage was. In voorkomend geval moest een grenswachter met de fiets langs de versperring tot op de plaats van het incident rijden en meteen terugkomen om zijn oversten te verwittigen. Via een veldtelefoon konden hogere oversten over een en ander geïnformeerd worden. Tijdens de winter van 1917-1918 werd de communicatie langs de dodendraad nog verbeterd. De Duitsers installeerden in Kalmthout een radio-installatie waarmee in een mum van tijd alarm geslagen kon worden. De radiokamer voor het grensgebied nabij Baarle-Nassau bevond zich in het Withof te Minderhout. Aan de andere kant van de rijksgrens patrouilleerden Nederlandse soldaten in groten getale. Zij hielden iedereen aan die niet met hun wetten in regel was en aarzelden niet om van hun wapens gebruik te maken.

16. Hoeveel stroom stond er op de draden?

De sterkte van de stroom bedroeg tweeduizend volt. Of de Duitsers er altijd in slaagden om een dodelijke hoeveelheid spanning op de draad te hebben, valt te betwijfelen. Grensgids Jan Vleugels vermeldt in zijn boek "De rakkers der grenzen" drie grenspassages waarbij hij de stroom had gevoeld. Wanneer er geen spanning op de draden stond, was dit voor velen een buitenkansje. Sabotage kon de oorzaak zijn. Soms haalden de Duitsers zelf de stroom van de draad, bijvoorbeeld wegens een hevig onweer.

17. Waar kwam de elektriciteit vandaan?

In België waren er nog geen elektriciteitscentrales zoals dat nu het geval is: enkel een paar bedrijven beschikten over installaties om elektriciteit te genereren voor eigen gebruik. In de Voerstreek en het zuiden van Limburg werd beroep gedaan op een transformatorhuisje in Reutershag (tussen Vaals en Aken), vanwaar een rechtstreekse voedingskabel naar België liep. Voor de zone van Kanne tot Maaseik werd op dezelfde centrale gerekend, maar ook op twee andere elektriciteitscentrales: die van de buskruitfabriek van Kaulille en die van de houtzagerij van de familie Emsens in Lommel-Stevensvennen. Voor de zones van Maaseik tot Lozen en van Lozen tot Lommel-Stevensvennen rekenden de Duitsers eveneens op deze twee Noord-Limburgse bedrijven. De voeding voor de zone van Lommel-Stevensvennen tot Minderhout kwam eveneens van Kaulille en Lommel-Stevensvennen, maar ook van een transformatorhuis bij Kapellen. De zone van Minderhout tot aan de Schelde, werd bediend door het transformatorhuis van Kapellen. De precieze bronnen voor het traject ten westen van de Schelde zijn minder goed gekend. Het blijkt dat hier beroep werd gedaan op kleinere centrales van bedrijfjes langs de Zeeuws-Vlaamse grens, o.a. een onderstation in Zelzate, een fabriekje in Moerbeke, enz.

Langs de versperring werden Schalthäuser gebouwd. Dit waren schakelhuisjes waarin technische apparatuur werd ondergebracht en die tevens dienden als wachtlokaal voor de grenswachters. Van de Schelde tot aan het Drielandenpunt stonden er meer dan honderd. Gemiddeld bedroeg de afstand tussen twee schakelhuisjes tussen anderhalve en tweeëneenhalve kilometer. Tussen Knokke en de Schelde blijken er volgens zeer recent archiefonderzoek niet systematisch schakelhuisjes te zijn geweest: hier en daar stond er wel iets dat erop leek, maar de schakelinstallaties waren bescheidener en talrijker en waren ondergebracht in kleinere barakjes of ontruimde woningen. Dat kwam o.i. vooral door het feit dat de elektriciteitsvoorziening er anders was georganiseerd en meer moest steunen op kleinere en wisselende centrales. Uit een analyse van de kaarten blijkt men wisselstroom te hebben gebruikt, meer speciaal draaistroom.

18. Hoe kon men legaal de dodendraad passeren?

In de dodendraad waren poorten aangebracht: Zivildurchlässe bestemd voor de doortocht van burgers en Militärdurchlässe voor militairen. Over de ganse grens moeten er zowat vijfenzeventig poorten zijn geweest: vijftig alleen voor militairen, negen alleen voor burgers en zestien met een dubbele functie. Deze doorgangen lagen meestal op belangrijke wegen of aan een spoorweg en werden uiteraard streng bewaakt.

De poorten waren in de eerste plaats noodzakelijk om toegang te krijgen tot het “niemandsland” tussen de dodendraad en de rijksgrens. Daarnaast konden burgers (mits een Passierschein van de plaatscommandant naar Nederland reizen), al was de kans niet groot. Op 26 januari 1915 besloot de bezetter om geen Passierschein meer te overhandigen aan Belgische mannen tussen zestien en vijfenveertig jaar omwille van het risico dat zij het Belgische leger zouden verwoegen. Om strategisch-militaire redenen tenslotte wilden de Duitsers niet alle toegangswegen naar Nederland afsluiten. Je wist maar nooit hoe de relaties tussen Nederland en Duitsland of tussen Nederland en België tijdens de oorlog konden evolueren.

Pass-Zentrale Antwerpen
N. Nr. 3331 Antwerpen, den 8. Februar 1915.

Passierschein
für Herrn Laes Vincent Marie Joseph
aus Antwerpen
staatsangehörig nach Belgien
geboren 15. Juli 1861
zur Reise von Antwerpen nach Holland zum Dienst
mit Personen- oder Güterverkehr (Wagen)
Zweck: Wegens Familienangelegenheiten

Gültig: bis zum 21. II. 1915

Druckerei Kant. Dienst. Antwerpen

Verzichten auf Vorzeitigen Widerruf.

PASS-ZENTRALE ANTWERPEN
A. B.

Erhobene Gebühr: 0 M.

VERMERK : Sobald das Operations- oder Etappengebiet einer Deutschen Armee berührt wird hängt die Genehmigung zur Fortsetzung der Reise lediglich von dem Ermessen der dortigen militärischen Dienststellen ab.
Briefe und Zeitungen dürfen nicht mitgenommen werden.
Ausweispapiere der Heimatbehörde mit Photographie müssen stets mitgeführt werden.

19. Hoe slaagde men erin illegaal de dodendraad te passeren?

Grensbewoners verzonnen allerlei technieken om alsnog voorbij de dodendraad te geraken. De meest interessante wijze bestond erin de Duitse grenswachters om te kopen. In ruil voor wat geld werd afgesproken om op een bepaald ogenblik de spanning op de draden gedurende een kwartiertje af te zetten. Velen zijn op die wijze aan de overkant geraakt, maar velen werden ook verraden door de grenswachter waarmee was afgesproken. Daarnaast kon men proberen de versperring te ontwijken door bijvoorbeeld door een duiker, riool, afvoerbuis of kanaaltje onder de versperring te kruipen. Vaak maakte men ook gebruik van stokken die aan de bovenzijde een geïsoleerd U-profiel hadden: daarmee kon men de onderste draad een tiental of twintigtal centimeter naar omhoog duwen, zodat er meer plaats was om er onderdoor te kruipen. In de aanvangsperiode vluchtten ook tal van mensen door de mergelgrotten bij Kanne en Riemst, met toegangen en uitgangen zowel in België als in Nederland. Na enige tijd hadden de Duitsers een en ander door en metselden ze de toegangen tot de mergelgrotten gewoon dicht. Sommige probeerden met een ladder over de versperring te geraken. Daar gebeurden evenwel nogal wat tragische ongevallen mee. In de Voerstreek, maar ook op andere plaatsen, sprongen vluchtelingen met een polsstok over de versperring. Soms werd een ton, waarvan onder- en bovenkant waren weggeslagen, onder de onderste of tussen de onderste en de tweede draad geschoven, zodat men er vrij veilig door kon kruipen. Dat gebeurde ook wel eens met een mand waarvan de bodem was weggeknipt of een houten bak zonder bodem. De handigste variant hierop was het gebruik van een houten fietsvelg die tussen de onderste en de tweede draad werd opgespannen: zo ontstond een vrij brede opening waardoor zelfs onervaren lieden vrij veilig door de draden konden geraken. Elementair was het gebruik van wollen dekens: men wikkelde een deken rond een draad en een ander rond de erboven of eronder liggende draad, zodat men tussen de dekens naar de andere kant kon kruipen. Interessanter was het gebruik van rubber. Wanneer een rubberen mat van één tot anderhalve meter onder de onderste draad werd geschoven, konden vluchtelingen redelijk veilig op de mat gaan staan en door de draden heen kruipen, ze konden de draden zelfs vasthouden op voorwaarde dat ze met de voeten op de rubberen mat bleven staan. Grensgidsen die vluchtelingen of spionnen door de versperring hielpen, beschikten daarenboven over rubberen handschoenen en laarzen, soms zelfs over rubberen pakken. Goed beschermd met rubberen handschoenen gebruikten zij ook vaak een aan de handvaten geïsoleerde hefboomkniptang om de draden door te knippen. Deze techniek was evenwel niet zonder gevaren, want van zodra een draad was doorgeknipt ging er bij de grenswachters een alarm af. Tot slot was er het “passeursraam”, een houten plooibaar raam met geïsoleerde boven- en onderkant. Dat werd tussen de draden gespannen, waarna de “passeur” naar de andere kant kon kruipen.

20. Wanneer werd de dodendraad afgebroken?

De dodendraad werd na de Wapenstilstand door de Belgische overheid als oorlogsbuit beschouwd, maar bleek op veel plaatsen al verdwenen. In Weelde-Statie (Ravels) werd de dodendraad een paar dagen voor het einde van de oorlog gesloopt. Het materiaal werd door landbouwers hergebruikt om hun weilanden te omheinen. Maar niet overal was de dodendraad zo vlug opgeruimd. Landbouwer Jan Van Looveren uit Meer wilde op 12 november 1918, de dag na de Wapenstilstand, zijn ouders gaan opzoeken die in een boerderijtje in de Beemden in Wuustwezel woonden. Op Gestel in Meer (Hoogstraten) probeerde Jan om tussen de draden te kruipen. Blijkbaar dacht hij dat de Duitsers de stroom hadden uitgeschakeld, want met zijn twee handen nam hij de stroomdraad vast. Hij werd wellicht het laatste slachtoffer van de versperring, nog wel na het beëindigen van de oorlog!

“Het ‘kapelleke’ van het Laar” en nog zoveel meer....

door Alois Vinckx

Wie het over het ‘kapelleke’ van het Laar wil hebben kan niet voorbij de B.J.B. en wie B.J.B. zegt, zegt automatisch Boerenbond. “Willens nillens” haal je er de Raiffeisenkassen bij en voor je ’t weet zit ge volop in de politiek en vergeet in godsnaam de pastoor niet... Nog prille geschiedenis voor een heemkundekring o.k. maar dan wel geschiedenis die bepalend is geweest voor velen van ons. Kom op, in vogelvlucht dan maar!

Het ‘kapelleke’ van het Laar

Vreemd toch dat men in Weelde altijd blijft spreken van “het ‘kapelleke’ van het Laar” al staat het kunstwerk pal aan de Koning Albertstraat. Vermoedelijk om het duidelijk te onderscheiden van de andere kapelletjes die vlakbij de Koning Albertstraat werden opgericht. Voor diegenen die zich niet direct kunnen oriënteren: het Laar in Weelde is de straat die je, vanuit de Koning Albertstraat, naar Baetenheide en de voetbalvelden van KSK Weelde leidt. Halverwege splitst het Achterlaar zich links af om via een ruilverkavelingsweg verbinding te maken met de Koningsstraat. Het Laar blijft rechts verder lopen en maakt de laatste jaren een verharde verbinding met de Meir. Het kapelletje komt nu in het nieuws precies omdat het Laar, van voor tot achter, totaal vernieuwd werd: riolering, verlichting, nieuw wegdek... Ook de aansluiting met de Koning Albertstraat ziet er nu volledig anders uit. Waar tot voorheen het Laar in twee armen uitliep op de Koning Albertstraat – twee armen die het kapelletje omsloten, rechts voor richting Singel en Geeneinde, links voor richting Weelde-Centrum en Weelde-Straat, blijft er nu nog één aansluiting over, precies daar waar het kapelletje stond. Gelukkig liet het gemeentebestuur het kapelletje niet zondermeer afbreken en opruimen maar opteerde voor een verplaatsing. Wekenlang hebben geïnteresseerden uitgekeken naar deze verplaatsing: hoe zou men deze klus klaren? Zou het wel lukken? Ondertussen is alles feilloos verlopen tot opluchting van velen. De fles met daarin enkele documenten omtrent het Weelde van toen, die werd ingemetseld, kwam gelukkig nog niet aan de oppervlakte. Het zou wat vroeg geweest zijn want de documenten zijn bedoeld voor onze verre nazaten die zich niets meer zullen herinneren van de 20ste eeuw.

Hoe kwam het kapelletje tot stand?

In 1951 werd de Koning Albertstraat en de rest van de verbinding Weelde-Straat – Weelde-Statie gebetonneerd. De gemeente had geld want zij had de heidegronden tussen Weelde Centrum en Weelde Statie verkocht voor de aanleg van het vliegveld. Voordien bestond de verharding uit een strook kasseien tussen twee aarden stroken waarlangs aan de buitenkant een gracht die het oppervlaktewater en het afvalwater moest opvangen en in min of meerdere mate afvoeren naar een, wat men zou kunnen noemen, natuurlijke beek. De linker strook (richting Weelde-Straat-Weelde-Statie) werd gebruikt door voetgangers en fietsers terwijl de rechter strook doorgaans benut werd door de voerman met kar en paard die het beu was over de hobbelige kasseien te dokkeren. Tussendoor toch maar zeggen dat het, minstens twee maal per jaar, een marteling was voor de processiegangers die met beelden, vaandels, lantaarns enz., wel over de kasseien moesten lopen... De eerste kasseien werden gelegd in 1868. Het beton met alles er op en eraan (riolering, fietspad, stoepen) kwam er dus in 1950/1951.

Het Laar moest, zoals trouwens alle andere straten in Weelde, nog jaren wachten op een degelijke verharding. Tot en met de eerste wereldoorlog waren alle straten nog onverharde “karrensporen”: in de zomer mul zand en vanaf de herfst slijkpoelen. Met hun typische Vlaamse aardkar, op hoge houten wielen met ijzeren beslag, sneden de boeren diepe geulen in het mulle of slijkerig wegdek. Zoals elke arme gemeente in de Kempen verkocht Weelde in 1912 een stuk van haar gronden. De Overheide (ca. 700 ha) werd verkocht aan Ridder van Havre, toen burgemeester van Wijnegem. Met de opbrengst daarvan konden na de eerste wereldoorlog de straten binnen de gehuchten worden verhard met steenslag. De grijze kiezel (grind) was aanvankelijk een prachtige verharding maar na beloop van tijd reden de karren ook daar diepe putten in die meer dan de helft van ’t jaar vol water stonden om klompen en ’s zondagse schoenen vol te scheppen. De putten werden wel eens

opgevuld – een voorraad grind werd trouwens opgeslagen ergens langs de straat – maar het was als “water naar de zee dragen”. Voor de kwajongens was de kiezelweg een onuitputtelijke voorraad van “munitie” voor hun slinger (katapult) waarmee de mussen van het dak werden geschoten al sneuvelden er meer pannen dan mussen! De grootste deugnieten schoten ook wel eens naar de isolerende glazen “kommetjes” waaraan de elektriciteitsdraden werden vastgemaakt. De kommetjes stonden op ijzeren haken die in de zo typische houten (later betonnen) elektriciteitspalen waren vast gevezen. Gelukkig waren ze stevig genoeg om aan de drieste aanvallen te weerstaan.

De nieuwe Koning Albertstraat maakt nu ter hoogte van het Laar een sierlijke bocht. Tot 1950 was dat een haakse bocht. Door deze ingreep kwam er een grote lap grond vrij aan de bovenkant van de bocht (langs het Laar dus). Daar moest men iets mee.

Juffrouw Aline Denijs (Overpelt 20/12/1921 – Weelde 28/03/1970) trok naar pastoor Heymans (pastoor aan de St. Michielskerk van 1947 tot 1966) en naar burgemeester Heesters (burgemeester van Weelde van 1947 tot 1957). Zij was goed thuis zowel in de kerk als op het gemeentehuis. Jaar en dag nam zij het werk van een koster in de St. Michielskerk voor haar rekening terwijl zij zich als deskundig maar daarom niet altijd gewaardeerd lid van de C.O.O. -

commissie van openbare onderstand, ook wel “den armen-commissie” genoemd (thans het O.C.M.W.) **belangloos** inzette voor de gemeenschap. Als schooljuffrouw kende zij de gezinnen van Weelde ook “binnenkamers” en wist maar al te goed waar er echt nood was!

En er was nog meer, zij was ook voorzitter van de BJB-meisjes en dat stimuleerde haar om in 1952, ter gelegenheid van 25 jaar landelijke BJB(meisjes) een kapel te bouwen ter ere van O.L. Vrouw.

Met onze huidige normen in gedachten was 1952 een nog hoogst ongecompliceerde tijd: geen bouwtoelating, geen architect, geen bouwvoorschriften, geen veiligheidscoördinatoren... Alleen een eenvoudige beslissing van het schepencollege volstond om aan de slag te gaan. Dan maar ineens op zoek naar een metser-aannemer. Ook dat was simpel want die vond juffrouw Denijs binnen de BJB-jongens. Karel Van Eyndhoven, BJB-er in hart en nieren, amper 24 jaar, aannemer in spe zou de klus wel klaren. Hij doorkruiste enkele dagen de Noorderkempen op zoek naar kapelletjes, vergeleek, combineerde en tekende 's avonds modellen uit die zouden passen in een landelijke omgeving. Nu zegt men “in tijd en ruimte”. De BJB-leiding deed haar keuze. Juffrouw Denijs liet een gedenksteen graveren:

{In 1961 kwam er nog een gedenkplaketaal bij, van de Boerinnengilde-Weelde die haar vijftig jarig bestaan vierde (1911-1961). }

Het werd een prachtige kapel. Wanneer ze precies werd ingezegend hebben we niet kunnen achterhalen (ergens in 1953 of was het misschien zelfs in 1954; zie *document van het Schepencollege*) maar volgens diegenen die het van dichtbij meemaakten was het een grootse viering. Het is dus een Mariakapel geworden en in de nis kwam een typisch BJB-Lieve Vrouw. Elk rechtgeaard BJB'er moest zo'n beeldje in huis hebben of kreeg er wel een ter gelegenheid van haar/zijn huwelijk. Tot de jaren zeventig werd in de meimaand door het gebuurte elke avond aan de kapel het rozenhoedje gebeden en dit ondanks het verkeer dat er rakelings langs scheerde. Druk verkeer was er tot dan toe gelukkig nog niet.

Belgische Boerenbond, Raiffeisenkas....

Landelijk: In 1890 stichtten pastoor Jacob Mellaerts en de katholieke volksvertegenwoordigers Joris Helleputte en Franz Schollaert in Leuven "een Boerenbond" om een christelijke en machtige boerenstand te bekomen. De inlandse landbouw die eeuwenlang voor de voedselvoorziening had ingestaan maakte een zware crisis door. Goedkope landbouwproducten uit andere werelddelen kwamen de Belgische markt verstoren. Het inkomen van de boer daalde onrustwekkend. Grootgrondbezitters vreesden voor de ontwaarding van hun gronden. En er was nog meer: de katholieke kerk en de Katholieke Partij zagen met lede ogen aan hoe de verarmde boeren en vooral de boerenjeugd naar de "zondige stad" trokken recht in de armen van het socialisme dat samen met de industrialisatie een gestage opgang kende.

(De Katholieke Partij werd in 1869 opgericht en behaalde in 1884, onder leiding van Charles Woeste (inderdaad de man uit de film Daens), mede naar aanleiding van de eerste schoolstrijd, een klinkende overwinning op de liberalen. In 1921 werd de Katholieke Partij omgevormd tot het Katholiek Verbond van België – Union Catholique Belge (UCIB). Het ACW was hierbij de grote voortrekker maar ook de Boerenbond en de Waalse landbouwverbonden waren mede-initiatiefnemers. Uiteraard verleende het Belgisch episcopaat haar volle steun. Het Verbond leed een grote nederlaag bij de verkiezingen van 1936 precies omwille van de strijd (toen al) tussen de katholieke-federale Vlaamsgezinden en de Vlaams nationalisten(VNV).

“De jaren dertig” waren een onvoorstelbaar bewogen periode: wereldwijde bankencrisis met een financieel-economisch en sociaal kerkhof als gevolg, een dreigende tweede wereldoorlog, de Vlaams-Waalse tegenstellingen die almaar door scherper werden gesteld. Nochtans stonden in die jaren bij de katholieken zowat de grootste politieke leiders aan het roer die België ooit heeft gekend. Geen “fils à papa’s” of “omhoog gevallen sterren” uit sport-, show- of modewereld zoals het er vandaag de dag al eens aan toegaat:

Frans Van Cauwelaert (1880-1961): groot Flamingant ondanks zijn (verplichte) volledige Franstalige studies aan het Klein Seminarie van Hoogstraten - waar er bv nog in 1910 geen woord Nederlands mocht worden gesproken!, burgemeester van Antwerpen, oprichter van De Standaard, minister, voorzitter van de kamer.

Paul Van Zeeland (1893-1973) advocaat, bankier (vicegouverneur van de Nat. Bank) eerste minister.

Gustaaf Charles Sap (1886-1940) Flamingant, hoogleraar, aanvankelijk groot Boerenbonder (later middenstander), bankier, hoofdredacteur van De Standaard, hoofdaandeelhouder van de Middenkredietkas, minister.

Maar daar waren ook Gustaaf De Clercq (1884-1942) leider VNV en Leo Degrelle (1906-1994) leider Rex.

Onder impuls van het ACW gingen de katholieken verder onder de naam van “Blok der Katholieken”. In 1945 werd het de CVP/PSC. Mede omwille van de splitsing van de Leuvense universiteit valt de unitaire Christelijke Volkspartij in 1968 uiteen in een Vlaamse CVP en een Franstalige PSC. Andere politieke partijen volgen snel dit voorbeeld.)

De Belgische Boerenbond drukte al die jaren duidelijk haar stempel op de politiek én op de financiële markten hoe catastrofaal dat op bepaalde momenten ook mocht zijn. Na de eerste wereldoorlog ging het de Belgische landbouw duidelijk voor de wind. Dank zij zijn bijzondere structuur groeide de Boerenbond vanaf de oprichting in 1890 gestaag door: in 1920 telde men 88.000 leden en in 1930 waren dat er al 128.000! Stichter Mellaerts gaf al spoedig een bondsblad “De Boer” uit en startte met beroepsvoorlichting en met de uitbouw van coöperatieve aankoopafdelingen waardoor vooral de “nieuwe” meststoffen, die de landbouw drastisch zouden veranderen en in een mum van tijd van verfoeilijk tot onmisbaar voor het veld, werden gepromoot.

Tot in de kleinste landelijke parochie klom de pastoor op de preekstoel om de plaatselijke afdeling van de Boerenbond in de schijnwerpers te zetten. De herhaalde zegeningen van boer, akkers en vee wierpen duidelijk vruchten af.

De Boerenbank: In 1892 startte pastoor Jacob Mellaerts – de stichter van de Boerenbond (1890) – in Rillaar met een spaar- en leengilde. Zijn grote voorbeeld waren de Raiffeisenkassen in Duitsland (*).

(*) Onder het motto “Hilfe zur Selbsthilfe” richtte in 1862 Friedrich Wilhelm Raiffeisen, burgemeester van Weyerbusch in Westerwald een eerste “coöperatieve” bank op. Niet alleen in België maar aanvankelijk ook in Nederland en Oostenrijk, later zelfs wereldwijd, volgde men het Duitse model.

“De Raiffeisenkassen hebben voor doel de toestand hunner leden in alle opzichten te verbeteren naar het gebod van Christus: Gij zult uw naaste beminnen gelijk u zelve”, schreef pastoor Mellaerts. Hadden heden ten dagen onze bankiers nog maar zo’n nobele intenties!

De spaar- en leengilden kenden een moeilijke start, te wijten aan de armoede op het Vlaamse platteland. Na de Eerste Wereldoorlog kwam daar verandering in. Het inkomen van de landbouwers ging de hoogte in en ze konden meer sparen. De lokale Raiffeisenkassen kregen uiteindelijk meer geld binnen dan ze in de vorm van kredieten konden uitlenen. Het overvloedige geld werd versluisd naar de Middenkredietkas, een centrale kas in Leuven, die tot doel had de geldstromen tussen de lokale kassen te sturen. Deze Middenkredietkas - van uit de Boerenbond vooral geleid door G.C. Sap, die door een rijk huwelijk hoofdaandeelhouder kon worden - belegde het geld (dus ook dat van de boeren) aanvankelijk uitsluitend in staatspapieren maar na verloop van tijd kreeg de bank het recht om ook in aandelen te beleggen. Dit brak echter na verloop van tijd zuur op toen de aandelenmarkten op het einde van de jaren twintig wereldwijd in elkaar stuikten.

{ In 1929 richtte Gustaaf Charles Sap ook de Antwerpse Boerenbank op die zich vestigde in de nieuwe Boerentoren – 97,50 m hoog, de eerste wolkenkrabber op het Europees vasteland – thans de K.B.C - toren. }

De Middenkredietkas ging in 1934 over de kop en trok de lokale spaarkassen in de val mee. De Boerenbond probeerde te redden wat er te redden viel. Op zijn initiatief werd in 1935 een “nieuw” Raiffeisensysteem opgestart: opnieuw een spaarkas van en voor de landbouwers. Het begin verliep stroef want het vertrouwen van de spaarders was zwaar geschokt. Hoe vreemd het ook moge klinken, de Tweede Wereldoorlog die de prijzen van de landbouwproducten omhoog joeg, bracht weer een periode van bloei.

In de jaren vijftig kreeg het de Belgische landbouw almaar moeilijker. De modernisering en de internationalisering waren niet meer te stoppen. De EEG (*) zou nieuwe kansen bieden maar het kleine gemengde landbouwbedrijf was niet opgewassen tegen de hoge eisen van de marktvergroting. Wie wilde blijven boeren moest zwaar investeren, moderniseren en specialiseren.

() {In 1957 ontstond de EEG (Verdrag van Rome) en in 1958 werd de Nederlandse gefortuneerde herenboer Sicco Mansholt (1908-1995) de eerste landbouwcommissaris en in 1972 en 1973 voorzitter van de Europese Commissie. Mansholt streefde naar een absolute schaalvergroting en een fel doorgedreven (Europese) subsidiëring. We kennen het resultaat van deze politiek: we boerden van de ene melkplas naar de andere boterberg! Gelukkig waren er de Russen die ons “goei” boter voor een prikske opkochten!}*

Tot hiertoe had de “fiere boer met zijn groot gezin” zich kunnen handhaven maar meestal vergat men daarbij dat het landbouwinkomen werd aangevuld met het loon van de zoon die naar de fabriek ging of van de dochter die diende in de stad. Tijden veranderen en eeuwenoude geplogenheden binnen het gezin en de maatschappij verdwijnen in één decennium als sneeuw voor de zon.

Vanaf de jaren zestig daalde het aantal landbouwers zienderogen. De Boerenbond moest zich aan deze nieuwe situatie aanpassen. Tussen 1964 en 1970 was het aantal **niet-boeren** in het ledenbestand verdrievoudigd. In 1971 kwam er dan ook een ontubbelen van de ledenstructuur in een landelijke beweging en een beroepsorganisatie (KVLV, KLJ en de Landelijke Gilden enerzijds, de bedrijfsgilden, Agra-kringen en Groene Kring anderzijds).

In Weelde:

Pastoor Beerten (1813-1903 - pastoor St. Michiel 1863-1896 - richtte al in 1894 de Boerengilde van Weelde op en op 30 september 1894 telde deze gilde reeds 57 leden.

Voorname-lijk onder impulsen van pastoor Sylvain Jacobs (1861-1947 – onderpastoor St. Michiel van 1886 tot 1896 – pastoor van 1896 tot 1926) en altijd met de coöperatieve gedachte van de Boerenbond voor ogen, werden er in een tijdsspanne van 20 jaar in de schoot van de Boerengilde van Weelde tal van verenigingen in het leven geroepen: paardenverzekering, vrije

onderlinge veeverzekering “St. Isidorus”, Pensioenkas St. Michielsgilde, geiten- bie- varkens- en veebond, Samenwerkende stoommelkerij “De Verbroedering” en nog een 15 tal anderen tot welzijn van de boer en zijn gezin.

Een bloeiende Boerinnengilde – dat zou later blijken uit de onvoorstelbaar drukke en gevarieerde jaarprogramma’s - kwam er in 1911 - de Raiffeisenkas in 1921.

De Boeren-Jeugd-Bond – B.J.B.

Landelijk: De aandacht van de Boerenbond voor de jongeren uitte zich in de beginjaren uitsluitend in de werking ten voordele van het landbouwonderwijs en landbouwhuishoudonderwijs. Van een afzonderlijke jeugdwerking was er zeker geen sprake.

Onder invloed (en druk) van priester Jozef Cardijn die in 1925 de pauselijke zegen kreeg voor de oprichting van de grote jeugdbeweging die de KAJ (Kajotters) in de loop der jaren zou worden, werd in augustus 1927 het Jeugdverbond voor Katholieke Actie (JVKA) opgericht waarvan de BJB (jongens en meisjes) een onderdeel werd en zodanig erkenning kreeg. Deze integratie in het JVKA liet de BJB –jongens toe zich vanaf 1928 duidelijk te profileren binnen de Boerenbond-structuren.

In 1932 werden een eigen uniform en kentekens gebruikt en werd de eerste BJB-vlag ingewijd maar pas in oktober 1940 werd de BJB-jongens “een afzonderlijk organisme, met eigen leden en eigen leiding, en staat buiten de organisatie(BB)”. De BJB-meisjes moesten

wachten tot 1946 (!) vooraleer de volledige ontvoogding gerealiseerd werd.

{In 1903 richtte Frans Van Cauwelaert het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond (AKVS) op met als streven de vernederlandsing van het middelbaar onderwijs. Omwille van “te Vlaams” gebeurde dit zeker niet met de goedkeuring van de kerk. Als uiteindelijk compromis ging in 1928 ook de KSA van start onder de koepel van het JVKA. De VKSJ moest wachten tot 1930. Het JVKA is een samenbundeling van zowel “standsgerichte” jeugdbewegingen (KAJ, BJB, KSA) als het niet “standgebonden” jeugdwerk zoals de scouts en de “patronaten”=jeugdwerk binnen een katholiek internaat, in 1934 komt hieruit de Chiro tot stand. }

De eerder geleidelijke organisatorische uitbouw van beide BJB-takken belette niet dat de beweging in de vooroorlogse periode gestadig kon groeien. De Boerenjeugdbond telde in 1939 zo’n 17.000 leden; de Boerinnenjeugdbond kon in hetzelfde jaar rekenen op zo’n 24.000 leden. De groots opgezette jubelviering (mei 1937) waarbij ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van de BJB 10.000 jonge boeren en boerinnen in optocht door de straten van Leuven opstapten, was een uiting van zelfvertrouwen vanwege de georganiseerde boerenjeugd in Vlaanderen. In 1952 – vijftienvintigjarig bestaan, en dan zijn we weer bij het ‘kapelleke’ van het Laar – telde de BJB 53.000 leden (24.000 jongens en 29.000 meisjes). Toen reeds stelde men vast dat lang niet alle leden effectief op een boerenbedrijf werkzaam waren maar dat er velen in het gewone arbeidscircuit verzeild waren geraakt. Het zou echter tot 1965 duren vooraleer de BJB zijn naam veranderde in Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)

In Weelde

In oude documenten van de Boerinnengilde lezen we dat er reeds in 1926 *“op voorstel van den proost wordt den eersten steen gelegd van onze jeugdorganisatie”*. Dus ruim voordat men in Leuven met een volwaardige jeugdwerking van start ging. “Den proost” pastoor Jacobs wou ongetwijfeld nog een laatste wapenfeit toevoegen aan zijn palmares voordat hij Weelde zou verlaten op 23 september 1926.

Om iets te vernemen over het verloop van de BJB in Weelde door de jaren heen, zijn wij uiteraard te rade gegaan bij de zeventigers en tachtigers waarvan wij weten dat zij hun jeugdjaren hebben doorgebracht op een boerenerf. En inderdaad, allemaal zonder uitzondering, zijn zij lid geweest van de BJB. **Nooit hebben wij met zoveel geestdrift horen spreken over de jeugdijaren als lid van een jeugdbeweging.** Maar nergens vonden wij de documentatie waarop wij zozeer gehoopt hadden (dus ook niet bij de familie Denijs). Veel meer dan enkele fotootjes genomen met de vroegere “kodaks” hebben wij niet kunnen verzamelen. Uiteraard is daar geen enkel kleurenfoto bij zodat wij niet kunnen tonen hoe prachtig het uniform van de BJB-er en vooral van de BJB-ster wel was.

{Jongens: wit of kaki hemd op lange donkere broek, blauwe stropdas, op linker borstzak een embleem met de slogan “aan ploeg en kruis trouw”! Meisjes: witte blouse op donker blauwe rok (natuurlijk tot onder de knie), blauwe stropdas, blauw bolero-vestje zonder mouwen en een ronde muts vooral voor in de kerk.}

We zijn dan maar naar Leuven getrokken in de hoop dat men daar over voldoende archiefmateriaal zou beschikken om ons enig inzicht te geven over, vooral het ontstaan (en de teloorgang) van die eens zo machtige jeugdbeweging die Weelde rijk was. Maar helaas echt veel wijzer zijn we ook daar niet geworden. We vonden er veel afrekeningen van lidgelden, enkele (maar wel uitvoerige) verslagen van vergaderingen in de late jaren dertig en uitsluitend van de BJB-meisjes en, het meest interessante, de verslagen van de “propagandisten” die door de top van Boeren- en Boerinnenbond werden uitgezonden om Weelde bij de les te houden.

Reeds in 1929 zijn er onderhandelingen gevoerd om een BJB-jongens op te richten. Dat was niet zo verwonderlijk met zo’n sterke boerengilde. Maar in 1930 noteert men in Leuven toch al “in Weelde heeft een BJB bestaan maar deze is opgeheven omwille van moeilijkheden binnen de parochies”!

{Dat die “moeilijkheden” binnen de parochies St.Michiël en St.Jan er waren en dat de perikelen werden doorgetrokken tot op het vlak van de gemeentepolitiek, het schoolwezen en het verenigingsleven dat heeft Laurent Woestenburg in zijn artikelenreeks “Sint Jan van Weelde-Straat tussen 1896 en 1951” – De drie Goddelijke Deugden, nrs 3 tot en met 13 uitvoerig uit de doeken gedaan.}

Ondanks een tumultueuze aanstelling in de St.Michielsparochie – geen feestelijke inhaling – kwam er vanaf 1933 met pastoor Leopold Bouwen (1881-1947, pastoor St.Michiël van 1933 tot 1947), als uiteindelijke evenknie van pastoor Tubbax (St.Jan) een vredesbestand tot stand, al bleven de diepe wonden nog lange tijd pijnlijk etteren.

Op 29 oktober 1933 werd in een grote vergadering van de Boerinnenbond de BJB meisjes opgericht. Niet minder dan 100 boerinnen waren op deze vergadering aanwezig om maar te zeggen in hoe verre de Boerinnenbond, als bezorgde toezichter, de touwtjes in handen wilde houden.

Eerste bestuur: Proost: pastoor Bouwen – Leidster: Juffrouw Van Pelt - Leden: Leonie Verheyen, Jeanne Bax, Eliza Van Loon, Catharina Van Beurden, Anna Verhoeven.

Allemaal vertrouwde (familie)namen in Weelde met uitzondering van Van Pelt.

En toch de bevolkingsregisters van Weelde vermelden in 1933 Jozef Van Pelt (schilder) gehuwd met Marcelle Vandeperre en hun dochter Anita Van Pelt geboren op 26.08.1931. Dit gezin Van Pelt woonde in de Koning Albertstraat 153 maar heeft dus niets met de BJB te maken en is trouwens reeds op 04.04.1934 (terug) naar Geel vertrokken.

Ondanks al onze opzoeken bleven wij maanden in het ongewisse omtrent Juffrouw Van Pelt tot plots zich iemand herinnert dat zij “ergens in de jaren dertig” bij een juffrouw Van Pelt in de klas heeft gezeten: “een juffrouw die ’s maandags altijd te laat op school kwam want zij moest van Olen komen – in de loop van de week verbleef zij bij Melanie van Desjes.”

{Melanie Van Desjes: Mevrouw Melanie Swaan-Van Der Voort - Guillaume Swaan (Weelde 06.07.1890-Weelde 20.11.1959) was burgemeester van Weelde in de oorlogsjaren 1942/1944 en in 1959. Melanie Van Der Voort (Weelde 27.01.1893-Weelde 15.11.1981) was in de jaren dertig van de vorige eeuw voorzitter van de Boerinnenbond. Het echtpaar Swaan-Van Der Voort bleef kinderloos. Het is dus niet verwonderlijk dat de eerste leidster van de BJB bij haar een logement vond – aan de Koning Albertstraat, waar nu de tandarts Guy Van Ravensteyn woont.}

We zijn te rade gegaan bij de heemkring De Linde in Olen en plots wisten wij een heleboel van de eerste voorzitter van de BJB (meisjes) in Weelde.

“Maria Josephina Van Pelt is geboren in Olen op 03.10.1905 als dochter van Isidoor August Van Pelt en van Maria Catharina Bellens. Ze heeft in St. Jozef- Olen les gegeven in de meisjesschool van 01.10.1924 tot 30.09.1926. Ze is gehuwd met Emiel De Munck (geen datum)…”

We ontvingen eveneens een gezinsstaat en een foto van het gezin Van Pelt-Bellens met dus Maria Josephina als tiener. Zij was de vierde van de vijf dochters van het gezin zonder zonen. Vader Van Pelt was landbouwer, voerman, winkelier en herbergier.

Maria Josephina Van Pelt werd als lerares in de meisjesschool van Weelde aangesteld op 01.10.1932. Zij vertrok uit Weelde op 14.01.1938. Waarschijnlijk is zij toen gehuwd met Emiel De Munck en moest zij stoppen met les geven in een school van De Zusters der Christelijke Scholen (hoofdhuis Vorselaar) waar gehuwde juffrouwen niet voor de klas mochten staan. In 1935 werd de leiding van de BJB overgenomen door Catharina Vloemans.

Hoe het ondertussen bij de BJB-jongens verliep in de dertiger jaren? Daarover is er ons niets bekend: geen archieven, slechts enkele verre en vage herinneringen. Toch moet er heel wat te doen geweest zijn. Dat kan niet anders met zo’n sterke boerenbond en een sterke pastoor die zijn boerenjeugd niet zo maar aan haar lot zou overlaten.

En dan werd het oorlog en lag alles plat. De bezetter verbood al de bestaande sociale organisaties. Het Belgische episcopaat beriep zich echter op zijn recht om de Katholieke Actie-beweging als kerkelijke aangelegenheid te vrijwaren. Hieruit volgde dat K.A.-jeugdbewegingen van de drie christelijke sociale organisaties (Boerenbond, ACW en NCMV) voor Vlaanderen werden opgericht als zelfstandige v.z.w.’s met rechtspersoonlijkheid **en rechtstreekse afhankelijkheid van het kerkelijk gezag**. Zo bestond het dat er in 1942 in Weelde toch nog een K.S.A. werd opgericht die, als “vakantiebond” samen met Poppel, al snel uitgroeide tot een van de meest actieve studenten bewegingen in onze regio.

Na de oorlog '40-'45...

De tactiek van het losweken van de K.A.-jeugdwerken uit de sociale organisaties belette dat de bezetter de BJB tijdens de oorlogsjaren de werkzaamheden deed stopzetten. Zo goed als mogelijk trachtten de verantwoordelijken de werking verder te zetten al stond alles op een zeer laag pitje.

Onmiddellijk na de oorlog werden de werkzaamheden hervat en uitgebreid. Het was alsof men de verloren jaren wou inhalen, zo ontpopten onze beide B.J.B.-afdelingen zich in een mum van tijd tot de meest actieve en succesvolle organisaties die Weelde ooit gekend heeft.

Gepiloteerd door een goed gestructureerd Leuven stelden beide B.J.B.-afdelingen zich een vierledige vorming voor doel: technisch, cultureel, sociaal en godsdienstig. De praktische uitwerking van dit programma had uiteraard andere klemtonen voor jongens en meisjes.

Technische vorming: Heel veel aandacht ging naar de technische opleiding van de jonge landbouwers na de lagere school – verplicht onderwijs slechts tot 14 jaar – of eventueel, lees zeer sporadisch, naschools landbouw- en huishoudonderwijs. Zo lezen we in het dagboek van Karel Brosens hoe elke eerste zondag van de maand voordrachten werden gegeven door de onderwijzers Steenackers, Raaymakers en Van Der Voort .

Landbouwingenieurs en technici van de BB tilden dit landbouwenderricht naar een hoger niveau. Zij introduceerden ook het werken met proefvelden.

Zo ging het ook in zijn werk bij de B.J.B.-meisjes . Hier was ongetwijfeld hoofdleidster Aline Denijs de drijvende kracht. Met haar pedagogische opleiding en brede algemene ontwikkeling gekoppeld aan een absoluut sociaal gevoel ontwikkelde zij voor onze vrouwelijke boerenjeugd een haast permanente opleiding, een volkshogeschool waardig. De klemtoon lag bij “de huishoudelijke opleiding” d.w.z. *“de opleiding tot huismoeder –huisvrouw en moeder”*. Immers het gezin is de kern van de samenleving. En *“wie maakt het gezinsleven aangenaam, schoon, gelukkig en vooral christelijk? Het is voor een groot deel de huismoeder”*. Zo klonk het destijds. De “nieuwe man” liet nog vijftig jaar op zich wachten!

Het grootste deel hiervan speelde zich af in de zaal Boerenbond, de tweede(!) parochiezaal van die tijd gebouwd door pastoor Jacobs, op de plaats waar nu het parochiecentrum St.Michiël is gelegen.

Zoals elke oorlog schakelde ook '40-'45 de technologische evolutie in een hogere versnelling. Al spoedig werd dat zichtbaar in de industriële ontwikkeling al zou het wel tot de jaren zestig duren vooraleer dat echt tot zijn recht kwam in de Kempen. Maar dan werd ook deze technologische ontwikkeling tastbaar in de landbouw met alle voor- en nadelen van dien. De gewone eenscharige ploeg werd een dubbelscharige tuimelploeg van Melotte..., de eenvoudige dorsmachine in combinatie met een wanmolen of kafmolen werd een zelfreiniger van Mertens in Bree... de maaimachine had nog maar amper de zeis en pik verdrongen of de zelfbinder kwam eraan... en dan ... de eens zo trotse Brabander – het wereldvermaarde trekpaard – werd weggedrukt door de landbouwtractor, groot, groter, groots...en niet vergeten, er kwam ook nog de melkmachine! De ene investering was nog niet afgerond of een andere en grotere drong zich reeds op! Dat was de absolute voedingsbodem voor het Europees landbouwbeleid van Sicco Mansholt zoals wij het al eerder behandelden.

Ondertussen – en dat in een tijdspanne van 10 à 20 jaar – had iedere gemeente, ook in de Kempen, haar industrierrein. De bedrijven lokten, vooral vanaf de jaren zestig, met aantrekkelijke lonen de hard werkende boerenjeugd, die geen heil meer zag in het te kleine landbouwbedrijf. De vervreemding van het boerenleven sloeg toe en dat werd al gauw voelbaar in de gelederen van de B.J.B. Volgens de ledenlijsten die werden neergelegd op het secretariaat in Leuven telde de jongens BJB uit Weelde in 1950 maar liefst 79 leden. In 1960 waren er dat nog 36!

Culturele vorming: De B.J.B. wilde de leden uiterlijke en innerlijke beschaving meegeven: vakkennis, algemene ontwikkeling, voornaamheid in taal en omgang, wellevendheid. Dit gebeurde niet door hoog geleerde uiteenzettingen maar door de haast wekelijkse bijeenkomsten, door zang, door minstens eens per jaar een toneelstuk op te voeren, door deelnamen aan culturele manifestaties al dan niet georganiseerd door het hoofdbestuur in Leuven. Bij de B.J.B.-meisjes waren jarenlang de prachtige volksdansen (reidansen) op de mooiste, meestal klassieke melodieën, een streling voor het oog.

{ Onze tachtig plussers tonen nog hun “liederenkransen” waaruit zij de mooiste Vlaamse strijdlieden of zoet gevoosde Marialieden zongen bij het begin van elke bijeenkomst. Zij vertellen nog enthousiast over de drama's en kluchten die in de oude vertrouwde “Boerenbond” voor het voetlicht werden gebracht en dat was in die tijd nog “letterlijk” }

Sociale vorming: De BJB trachtte zijn leden sociaal voelen, denken en handelen bij te brengen, en de verouderde, door de eeuwen heen ingewortelde nukkigheid, wrok, familietwisten, dorpspolitiek achterwege te laten. Geen enkele vereniging was zo nadrukkelijk aanwezig in het gemeenschapsleven van die tijd als de B.J.B.

Godsdienstig-zedelijke vorming: Nooit had de kerk (het episcopaat) zo'n inpakt op de Vlaamse bevolking dan in de jaren na de oorlog '40-'45. Door de vernuftige (oorlogs)ingreep ten overstaan van de bezetter gold dat vooral voor de Katholieke Jeugdbewegingen inzonderheid voor de toch al meer kerkelijke landelijke B.J.B. De oorlog was uiteraard de meest geschikte periode om mensen (terug) naar de kerk te krijgen voor de zondagsmis, de biecht en communie.... Maar ook nadien ging het nog ruim een decennium lang verder op de ingeslagen weg. Er waren bovendien de retraites en bezinningsdagen de bedevaarten en de Lourdesreizen samen met duizenden uit andere K.A.-gelederen, treinen vol! Voor de processies of andere parochiale aangelegenheden deed de pastoor volop beroep op de beide BJB-afdelingen.

Er waren ook de *“verloofdcursussen”*, zelfs al van 1943 op provinciaal vlak maar dan alleen voor meisjes!? De B.J.B.-jongens startte hiermee pas na de oorlog. Vanaf 1962 werden de cursussen gedeeltelijk gemengd gemaakt. Na 1965 werden ze volledig gemengd.

De cursussen *“relationele en seksuele voorlichting”* werden vanaf het werkjaar 1959/1960 parochiaal of soms interparochiaal ingericht. Naast lessen over de fysiologie van man en vrouw lag de nadruk sterk op de morele aspecten van vrijen en trouwen. Lestitels als *“Ridderlijkheid”*, *“fijn-vrouwelijkheid”*, *“beleving van de ware liefde door kuisheid en zedigheid”*, *“kinderzegen in deze tijd”* wijzen hierop. Ook de godsdienstige en kerkelijke aspecten werden sterk beklemtoond.

Er was nog geen gebrek aan priesters. In elke parochie werd jaarlijks minstens één priester gewijd! Paters en zusters vertrokken in grote getale naar de verre missieposten. Te lande keken de parochianen uit naar de zevenjaarlijkse *“missies”* waarbij de bruine paters uit de Patersstraat in Turnhout, op blote voeten in sandalen en met de geselkoord rond de lenden, een week lang de preekstoel terroriseerden en het hellevuur hoog deden oplaaien! *“Laat die maar eens terug komen, de mensen zouden wel geloven...”* zei grootvader. Och wat, tijden veranderen. Er staat tegenwoordig zelfs geen danstent meer als het kermis is. Waar moeten de pastoor en z'n bruin paters nog tegen in gaan?

{ Kortom, dank zij de oorlog had de bisschop zijn schapen weer op het droge en de eerste die daarvan profiteerde was de CVP. Samen met haar Waalse zusterpartij de PSC behaalde zij in de verkiezingen van 17.02.1946 42 % van de stemmen. De CVP in Vlaanderen behaalde zelfs een volstrekte meerderheid. In Limburg werd dat zelfs 74,1 %! Het was een verkiezing van Katholieken tegen de rest: de vrijzinnige Liberalen die enkel het officieel onderwijs promootten, de pro- Russische communisten en de Socialisten die te communist waren. Van 1950 tot 1954 behaalde CVP-PSC zelfs de volstrekte meerderheid. De netelige Koningskwestie werd opgelost en de al even netelige schoolkwestie werd definitief beslecht. In 1961 boekte de Christen Democraten een groot verlies omwille van hun economische politiek: de fameuze Eenheidswet. }

Ontspanning: Hiermee had men het blijkbaar heel moeilijk precies omwille van het sterk uitgesproken K.A.-karakter van de B.J.B. al is dat op de dag van vandaag onbegrijpelijk.

De B.J.B. propageerde op de eerste plaats ontspanning in familieverband: lectuur, gezelschapsspelen, familiefeestjes die onder het waakzame oog van vader en moeder tevens een geschikte gelegenheid tot ernstige kennismaking met leden van het andere geslacht konden zijn. De B.J.B. stond zeer wantrouwig tegenover zeden-verwilderende ontspanningsvormen: bepaalde sporten, cinemabezoek en vooral dansen!

{ “ Danszalen en danstenten zijn simpelweg een pest voor de jeugd op onzen Vlaamschen buiten. Een eerlijk en deftig B.J.B.'er zet op zulke plaatsen geen voet” – en met St. Michielskermis in september gebeurde het dat er twee tot zelfs drie van die “duivelskoten” stonden – niks van te merken aan onze, zeg maar zeventig plussers. }

Aanvankelijk bestond de ontspanning van de B.J.B.'er in zang, voordracht en toneel (zie boven: Culturele vorming). De lichamelijke opvoeding beperkte zich voornamelijk tot optochten in uniform en met vlaggen. Met de jaren werden er sportieve zomerfeesten georganiseerd waaraan de boerenjeugd van Weelde met de grootste geestdrift deelnam.

En dan was er nog de:

Sport , Ruiterij en Vendelen: In de loop der jaren was de B.J.B. van een K.A.-beweging geëvolueerd naar een jeugdbeweging. Daar was meer plaats voor sport en spel. De sportwerking van de B.J.B. richtte zich in de jaren vijftig in de eerste plaats op vormen die geacht werden bijzonder goed aan te sluiten bij het landelijk milieu: ruiterij en vendelzwaaien en het keurturnen.

{ De bekroning van de jaarwerking op sportgebied waren de jaarlijkse gewestelijk en provinciale Zomerfeesten-Sportfeesten die vanaf 1959 gemengd konden doorgaan. Op deze feesten werden die oude Vlaamse volkspelen weer opgefrist en aangepast, er werd op hoog niveau geturnd en ook de vendeliers en ruiters kwamen aan bod. }

De Landelijke Rijvereniging (L.R.V.): Deze vorm van ontspanning voor de jonge boeren ontstond in 1937 te Boezinge. André De Mey, onderpastoor en B.J.B.-proost, verenigde er een twintigtal jonge boeren die leerden paardrijden op het paard dat zij op het ouderlijk bedrijf zondermeer ter beschikking hadden. In 1947 nam de provinciale leiding van B.J.B.-West-Vlaanderen de L.R.V.-activiteiten op in haar programma. Met de nieuwe nationale proost, kanunnik Claes in 1949 werd de L.R.V.-werking in het nationaal B.J.B.-programma opgenomen. In 1952 ontstond vanuit de L.R.V. de paardenfokkerij. In 1958 werd de Landelijke Ruiterschool opgericht te Oud-Heverlee.

{ In het prille begin van de ruiterij bereed men het zware trekpaard, de Brabander. Het Belgische paard was al eeuwen lang de grote kracht in de land-, bos- en mijnbouw. Reeds in de Romeinse tijd werd het zware werkpaard gebruikt toen vooral als oorlogspaar. Later werd het de trots van elke boerderij. Het werd wereldvermaard. In 1910 alleen al werden er 35.000 exemplaren naar Amerika, Canada en zowat naar alle Europese landen gevoerd. In 1950 telde België 200.000 zware Brabanders. In 1980 waren er nog slechts 6.000! Gelukkig herpakten zich de Belgische fokkers. In 2004 waren het er toch al weer 12.000. Het zwaartepunt van de fok ligt in het Payottenland. Daar vind je dan ook enkele indrukwekkende standbeelden als eerbewijs aan onze reus. Zoals gezegd begint in 1937 Kanunnik De Mey met de kweek van een sportpaard voor zijn B.J.B.-ruiters. Het wordt een kruising van diverse Europese paardenrassen met als doel een 'recreatiepaard met kracht' te kweken. In 1955 was de erkenning van het B.W.P., het Belgisch Warmbloed Paard een feit. Na het trekpaard alweer een kroon op de Belgische paardenfokkerij. }

Vanaf de eerste dagen van L.R.V. is B.J.B.-Weelde mee op de kar (op het paard) gesprongen, met een gedrevenheid die zijn gelijken niet kent. Dit resulteerde tot één van de beste korpsen uit de Kempen en zelfs de provincie. Heel Weelde leefde mee met de ruiters vooral als zij met medailles beladen terug kwamen van een of ander tornooi. In de vijftiger jaren was er geen processie of stoet denkbaar – en er waren er nog al wat – zonder de ruiters op kop. In 1959 werd de leiding over L.R.V. overgenomen door de Organisatiediensten van de Boerenbond. Dit gaf aan de ruiter die zijn jeugdbeweging ontgroeid was toch de kans om te blijven paardrijden. In 1967 werd L.R.V. terug onder de bevoegdheid van K.L.J. gebracht.

De Landelijke Vendeliersgilde (L.V.G.) :Het vendelen werd in de B.J.B. gelanceerd ter gelegenheid van de jubelvieringen van 1952. De bedoeling was het vendelen te doen herleven *“als middel om te getuigen van de hoge levensstijl en de echte adel, die de boerenstand in zich draagt”*. Samen met de ruiters, het volksdansen en de volkszang moest in het vendelen de eigen Vlaamse cultuur in een eigentijdse vorm herleven. De B.J.B. van Weelde beschikte over enkele bijzondere talenten en ook de ruiters hanteerden in hun bijzondere acts het vaandel, tot op het acrobatische toe.

Einde van een B.J.B.-tijdperk.

Zoals we reeds eerder aanhaalden, in onze algemene beschouwingen omtrent de Boerenbond, daalde het aantal landbouwbedrijven vanaf midden de jaren vijftig zienderogen. Dat zette zich door in de zestiger jaren en in 1970 kon men zeggen dat het kleine gemengd landbouwbedrijf tot het verleden behoorde. Met wat aanvullende tuinbouw (aardbeien, bonen, augurken...) probeerde men aanvankelijk de meubelen te redden maar ook hier botste men al gauw op de “specialisatie” en de schaalvergroting.

{ Het aantal landbouwgezinnen, doorgaans met een grote kroost, zakte naar een absoluut dieptepunt . Het gemengd boerenbedrijf werd folklore, een toeristische attractie met B&B bovenop. De leerplicht werd stelselmatig verlengd: 1914 tot 14 jaar, 1953 tot 15 jaar, 1970 tot 16 jaar en vanaf 1983 tot 18 jaar. Dit had ongetwijfeld een invloed op de doorstroming in het landbouwbedrijf en het lidmaatschap van een boerenbeweging. Het episcopaat verloor zijn greep op de zo volgzame landelijke bevolking. De kerken liepen leeg en de C.V.P. zakte mee naar een dieptepunt! Het landelijk karakter van onze dorpen en gemeenschappen gaat stelselmatig verloren. Het landbouwleven dat zich eeuwenlang binnen de dorpskernen had afgespeeld wordt grotendeels verdrongen tot ver weg van de leefgemeenschappen. De ruilverkaveling heeft alles netjes geordend en dank zij de gebetonneerde wegen kunnen we nu, per fiets, een staat gaan opmaken van de grote vorderingen binnen de landbouw en verwonderd opkijken wanneer er tussen de enorme mais- en aardappelvelden toch weer een veld schorseneren, worteltjes of bonen verschijnt. Maar de heimwee blijft ... naar het wuivende korenveld, de beemden en kanten, de geur van vers hooi, het vee in de wei en de zware Brabander met het vertederende veulen... De boerderij naast de kerktoeren heeft plaats gemaakt voor een appartementsblok en de bewoner van een amper honderd m2 groot appartement kan, met een beetje geluk, in de verte zien hoe de scharreelkippen genieten van hun herwonnen vrijheid! }

Tussen 1963 en 1974 verloor de B.J.B. (later K.L.J.) 13.000 leden! Reeds in 1965 werd de naam B.J.B. veranderd in K.L.J. De K.L.J. werd van standsbeweging tot milieubeweging omgevormd. Stel samen met ons maar eens vast hoe verheven dat toen klonk in het manifest ter gelegenheid van deze naamsverandering: *“Wij wensen een jeugdbeweging, uitgaande van een levenssituatie: het jong-zijn, het Vlaming-zijn, het katholiek-zijn in het levenskader van de landelijke gemeenschappen, die mede door onze activiteit, in hun geheel moeten worden tot een leefmilieu, dat zijn specifieke eigenheid bewarend, toch moet uitgroeien tot volwaardige kernen van hoogstaand cultuur- en geestesleven”*

Op 25 januari 1960 schrijft pastoor Bluekens (St.Jan) nog een brief aan diocesaan leider J. Smets om in zijn parochie een B.J.B. op te richten. Op 16 maart 1960 stelt de diocesaan vast dat van de 18 kandidaten er inderdaad slechts 5 zijn die naar de bestaande B.J.B. (St.Michiël) willen. Op 8 april 1960 gaat de B.J.B. St. Jan van start met 12 leden. De leiding is in handen van Karel Segers. In 1961 telde men 21 leden.

Het gehakketak tussen de twee parochies (pastoors) laait weer op en in 1971 is een splitsing van de B.J.B. meisjes niet tegen te houden al schrijft pastoor Cornelis op 6 oktober 1972 nog aan Leuven dat twee afdelingen in Weelde niet leefbaar zijn.

Op 22 februari 1972 wordt er met Leuven gecorrespondeerd in verband met de oprichting van een K.L.J. maar dat is een heel apart hoofdstuk dat best door betrokkenen van destijds wordt geschreven!

{ Ondertussen kennen V.K.S.J. , Chiro en verschillende sportverenigingen een steile vlucht. }

Dankbare herinneringen...

Geheel onverwacht verliep het onderzoek, zowel naar de bouw van het kapelletje van het Laar als naar de geschiedenis van de B.J.B., erg stroef: helemaal geen archief in Weelde wat wel meer het geval is bij een vereniging (of onderneming) die wordt opgedoekt. De laatsten laten gewoon alles verdwijnen zodat niemand meer kan achterhalen waarom het zover is kunnen komen! In Leuven zijn een massa archieven verloren gegaan deels door de herhaalde verhuis en deels ingevolge de opslag van de stukken in veel te vochtige kelders.

Gelukkig blijven er de herinneringen van velen! Of ze nu lid zijn geweest van B.J.B. of deze gewoon van op afstand hebben meegemaakt iedereen die we vroegen eens iets te vertellen over zijn/haar ervaringen met de boerenjeugdbeweging werd plots heel enthousiast hoe lang het allemaal ook al geleden is. Vooral de ruim zeventigplussers die tijdens de naoorlogse jaren - tot een stuk in de zestiger jaren - het reilen en zeilen van de B.J.B. hebben beleefd denken met heel veel heimwee én dankbaarheid terug aan de ‘gouden’ jaren: de hechte groep die dank zij een zeer uitgebreid, verscheiden en goed gestuurd programma veelvuldig bijeen kwam was op zich al een aangename verpozing na de meestal zware landbouwwerkzaamheden; de ontspanningen met sportfeesten, zingen, dansen, toneel, eendaagse reizen; de leerrijke lezingen voor een technische of sociaal-culturele ontwikkeling; de algemeen christelijke ontplooiing - wat in die periode nog een absolute verrijking betekende – met de Lourdesreizen, de retraites en de actieve werking in de parochie; de grote manifestaties met duizenden gelijkgezinden bijeen... “Dank zij de B.J.B. hebben we veel geleerd, veel mensen ontmoet, zijn we ruimdenkender en socialer geworden” - “Dank zij de B.J.B zijn we beter mens geworden” zo werd er dikwijls besloten.

Het ‘kapelleke van het Laar’ was en blijft een verheven uiting van deze dankbaarheid.

Vandaag danken wij ook het gemeentebestuur die het kapelletje behoedde voor de sloop zodat het ons kan blijven herinneren aan een gouden tijdperk in Weelde, niet op economisch vlak maar wel op sociaal-cultureel gebied. Een periode waarin de jeugdbeweging(en) zich sterker dan ooit ontwikkelden en een toonaangevende rol speelden in onze samenleving. Decennia lang bleef deze ontwikkeling nazinderen!

Terugblik op onze Activiteiten

Ledenfeest

Op vrijdagavond 13 maart jl. hielden we ons jaarlijkse ledenfeest.

Dit jaar bij "Mieke Pap" in Poppel.

Bij aanvang van de avond hield onze voorzitter, Luc Andries, zijn welkomstwoord.

Dit jaar gebruikte hij moderne middelen (een beamer en laptop) om aan de hand van een samengestelde presentatie een beeld te schetsen van de werking van onze kring.

Realisaties van het afgelopen jaar en projecten waar we op dit moment mee bezig zijn.

Na deze uiteenzetting konden we genieten van een koud en warm buffet dat voor ons klaar stond.

Vast te stellen is: dat het ledenfeest niet aan interesse verliest. Er is een vaste groep leden die trouw inschrijven.

Het aantal deelnemers is zelfs de laatste jaren iets toegenomen!

We mogen terugkijken op een geslaagde avond.

Uitstap bedanking werkende leden

Zoals reeds in het voorwoord geschreven is er voor de werkende leden een bedankingsmoment georganiseerd op woensdag 18 maart jl.

In de namiddag stond er een rondleiding gepland in het Gevangensmuseum van Merksplas.

De middag werd afgesloten op een historische site, een deel van de voormalige douaneloods van Baarle-Nassau-Grens. We werden er ontvangen door de eigenaar voor een kom soep en broodjes.

Jaarlijkse daguitstap

Op donderdag 16 april jl. bracht een luxe touringcar ons vanuit de Antwerpse Kempen naar de Brabantse Peel. In de voormiddag brachten we een bezoek aan Gemert dat, uitgegroeid van Vrije Heerlijkheid naar een verstedelijkt dorp, nog heel wat erfgoed bezit dat te zien is.

Na de ontvangst met koffie en een stukje vlaai “bij Dientje”, waarbij de eigenaar de geschiedenis heeft geschetst van deze horeca gelegenheid, vertrok onze gegidste wandeling doorheen het historische centrum.

We bezochten de Latijnse School, hier kregen we a.d.h.v. een presentatie een beeld van de geschiedenis van Gemert

als oa. Kommanderie van de Duitse Orde waar er in 1391 een kasteel werd gebouwd.

Dit kasteel heeft in de geschiedenis verschillende kloosterordes geherbergd.

De laatste bewoners waren leden van de Congregatie van de H. Geest (Spiritijnen).

Waar kennen we deze orde van?

Zij bezaten in het verleden grond in Weelde-Station. Op de grens met Baarle-Nassau was hun broederopleiding gevestigd. Het klooster in Nederland en de boerderij en het werkhuis in België.

Zo hebben we op deze dag de link gelegd met onze eigen streek.

Onze gids bracht ons langs vele mooie en bijzondere gebouwen en monumentjes van Gemert.

Voor het namiddagprogramma reden we naar Asten, bekend van de klokkengieterij.

In Asten bevindt zich ook het “Klok&Peel museum Asten”.

Hier stond voor ons een heerlijke lunch te wachten:
het “*Astens Plenske*”.

Het “Klok&Peel museum Asten” herbergt belangwekkend Brabants cultureel en natuurhistorisch erfgoed. De binding van dit erfgoed met de gemeente Asten is niet toevallig.

Asten is al heel lang het centrum van de klokkenindustrie voor Nederland en Vlaanderen.

Daarnaast maakt Asten deel uit van het gebied De Peel, dat landelijk bekend is om zijn bijzondere landschappelijke kwaliteit en cultuurhistorie.

Onze groep werd gesplitst. De twee tentoonstellingen werden onderleiding van een gids bezocht.

Erfgoeddag

Dit jaar stond het thema “ERF” centraal. Een onderwerp dat vrij in te vullen was.

Wij kozen voor de ERFENIS van de GRENS.

Ons “Museum Aan de Grens” geeft hier al een hele kijk op!

Naast het MAG was er ook een begeleide fietstocht uitgereden.

Met deze fietstocht werd er letterlijk op de grens gefietst. De geschiedenis werd aan de hand van verhalen en foto's opgehelderd en de plaatsen waar in het verleden schuurkerken hebben gestaan werden oa. bezocht.

Opening Grensoverschrijdende tentoonstelling “WO I: van twee kanten bekeken”

10 mei 2015 was de dag dat, na verschillende jaren van voorbereidingen en overleg, een tentoonstelling geopend werd die grensoverschrijdend tot stand is gekomen en die aan beide kanten van de grens te zien zal zijn. Tot half augustus in Poppel (B) en daarna tot half oktober in Goirle (NL).

Twee heemkundekringen die de handen in elkaar hebben geslagen om deze twee kanten van “Den Grooten Oorlog” te willen belichten. Het leven in een bezet land, de inkwartiering van soldaten in een Nederlandse grensgemeente, ...

Er was een gezellige drukte rondom de kiosk van Poppel.

Na het welkomstwoord van onze voorzitter kreeg burgemeester Walter Luyten het woord:

Geachte Voorzitter, geachte genodigden, Goede vrienden,

Deze prachtige, informatie-volle, unieke tentoonstelling past binnen de activiteiten die in de gemeente georganiseerd worden n.a.v. de herdenking van de start van de eerste wereldoorlog, nu al meer dan 100 jaar geleden.

Samen met andere verenigingen en vooral de lagere scholen in de gemeente, heeft de Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius deze herdenkingsviering , gespreid over een langere periode, gedragen. Ik wil het bestuur voor dit engagement van harte bedanken.

Want het is, ook na meer dan 70 jaar vrede, nodig dat we blijven stilstaan bij de gruwel van een oorlog.

Dat we samen aandacht blijven geven en een collectieve oproep doen tot blijvende vrede.

En dat we ons samen, in respect voor zij die sneuvelden voor onze vrede blijven inzetten....

en deze tentoonstelling past binnen dit gezamenlijk streven.

Een tentoonstelling die voortspuit uit de samenwerking tussen twee heemkundekringen over de landgrens heen,

heeft ongetwijfeld een symbolische betekenis,

maar is nog meer een getuigenis van ons gemeenschappelijk historisch verleden.

Geachte voorzitter, beste initiatiefnemers...

deze tentoonstelling reikt ongetwijfeld heel veel unieke foto's, documenten en tekeningen aan ,

en als erfgoedvereniging zal dit voor u zonder meer heel belangrijk zijn,

maar weet dat deze tentoonstelling evenzeer een uitgesproken oproep is aan alle bezoekers,

om zich dag na dag te blijven inzetten voor vrede , voor mens naast ons.

En vooraleer af te sluiten, wil ik van dit publieke forum, gebruik maken ,

het bestuur van de heemkundekring te bedanken, niet alleen voor dit initiatief,

deze aansprekende tentoonstelling, maar tevens voor de goede,

constructieve samenwerking en het deskundige advies bij de herinrichting van de kerkhoven.

Ook voor de gemeente was deze herinrichting een moeilijke, maar weloverwogen opdracht.

Maar de manier waarop het schepencollege heeft kunnen en mogen rekenen op uw bestuur getuigt van een opbouwende,

complementaire samenwerking, waardoor we de herinrichting van het kerkhof , samen,

tot een goed einde gebracht hebben.

Hartelijk dank

en namens het aanwezige schepencollege wens ik u heel veel succes toe met deze unieke tentoonstelling.

Ik dank u.

Na deze woorden werd er een receptie aangeboden, velen genoten onder het genot van een hapje en een drankje van het zonnetje en er werd gretig gebruik gemaakt van de gelegenheid om bij te praten.

Om kwart voor twee was dan het moment aangebroken om de tentoonstelling officieel te openen. Burgemeester Luyten werd uitgenodigd om de openingshandeling te verrichten: het tonen van een vergrote fotoplaat aan de voorkant van het MAG. Hierna gingen de deuren open.

Schoolbezoek

Ook dit jaar weer staan onze vrijwilligers klaar om klassen rond te leiden in het MAG in 't Kaske. Twee klassen van onze Poppelse lagere school zijn al op bezoek geweest en de leerlingen zijn ondergedompeld in het leven tijdens de Eerste Wereldoorlog. Zij gingen 100 jaar terug in de tijd.

Van de redactie

De laatste jaren is het onderwerp “bronvermelding/bibliografie/copyright” meermaals bij overlegvormen en momenten aan bod geweest, ook bij onze eigen Heemkunde- en Erfgoedvereniging. We trachten hier zo correct mogelijk mee om te gaan. Recent is het onderwerp rondom de publicatie van bronvermelding en bibliografie ter sprake gekomen tijdens een infomiddag van Erfgoedcel Noorderkempen. Specifiek werd dit onderwerp besproken daar er publicatie- en kostbare paginaruimte “verloren” gaat bij uitgebreide vermeldingen. Bij onze eigen kring was en is er steeds de mogelijkheid om bronvermelding, bibliografie of copyright op te vragen. In de nabije toekomst zal dit ook te raadplegen zijn op onze website.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.
Bas Van Haeren, redactiesecretaris

**Heemkunde- en Erfgoedvereniging
Nicolaus Poppelius
vzw**

BESTUUR:

Voorzitter:	Luc Andries, Pastoor Coolsstraat 15, 2382 Poppel	0474 97 17 27
Ondervoorzitter:	Marc Van Gorp, Grote Baan 97 bus 7, 2380 Ravels	014 656905
Secretaris:	Rina van der Vloet, Mierdsedijk 70, 2382 Poppel	014 655588
Penningmeester:	Ries van der Linden, Tilburgseweg 75, 2382 Poppel	014 478066
Leden:	Ad Rens, Klein Goorbeek 2, 2382 Poppel	014 659958
	Andre Van Gils, Steenweg op Weelde 118, 2382 Poppel	014 656893
	Bas Van Haeren, Deenackers 1, 2381 Weelde	014 699126
	Mieke Van Hauteghem, Schatrijt 2, 2382 Poppel	014 687332
	Gaston Verhoeven, Steenweg op Weelde 94, 2382 Poppel	014 655554
	Magda Vloemans, Turnhoutseweg 2, 2381 Weelde	014 655156
	Marinus Willems, Weeldestraat 154, 2381 Weelde	014 655728

REDACTIEADRES:

Bas Van Haeren, Deenackers 1, 2381 Weelde, 014 699126

bas.van.haeren@skynet.be

Voor informatie in verband met de inhoud van dit tijdschrift,

de vormgeving of verschenen teksten kunt u steeds terecht op het redactieadres.

Wenst u een tekst of een idee voor publicatie aan te bieden, dan kunt u dit ook doen via een bestuurslid.

(Iedere auteur is verantwoordelijk voor de ingestuurde werken.)

CONTACTGEGEVENS:

Adres: Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius vzw, Dorp 64, 2382 Ravels-Poppel

Bankrelatie:

Rekeningnummer: 733-3522204-67

IBAN: BE93 7333 5222 0467

BIC code: KREDBEBB

Museum: Heemkundemuseum "Het Kaske", Dorp 64 te 2382 Poppel,

is open elke tweede zondag van de maand van 14u. tot 17 uur.

In december, januari en februari is het museum gesloten.

Wel zijn er in deze wintermaanden bezoeken mogelijk op afspraak.

Groepsbezoeken kunnen aangevraagd worden via het reserveringsformulier dat u kunt vinden op onze website.

Aanvragen kunnen natuurlijk ook gedaan worden per brief (zie hierboven voor het adres).

Archief- en Documentatiecentrum: Bredaseweg 46, 2381 Weelde-Station

Te bezoeken na afspraak: voorzitter@nicolaus-poppelius.be

Website: <http://nicolaus-poppelius.be>

Facebook: www.facebook.com/NicolausPoppelius

